

โครงสร้างอำนาจทางการเมืองในชุมชนแออัดคลองเตย

พินิตำรวจตรีชาญชัย งามธุระ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-639-658-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

POLITICAL POWER STRUCTURE IN KLONG TOEY SLUM

Pol. Major Chanchai Ngamthura

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Government

Department of Government

Graduate School

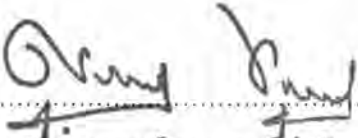
Chulalongkorn University

Academic Year 1998

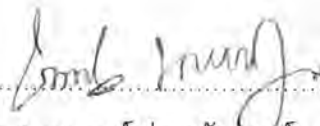
หัวข้อวิทยานิพนธ์ โครงสร้างอำนาจทางการเมืองในชุมชนแออัดคลองเตย
โดย พันตำรวจตรี ชาญชัย งามธุระ
ภาควิชา การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์นายแพทย์ คุ้มวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ประหยัด หงษ์ทองคำ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว)

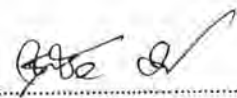
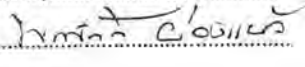

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยงค์ ไชยพร)

ชาภูชัย งามธนะ : โครงสร้างอำนาจทางการเมืองในชุมชนแออัดคลองเตย (Political Power Structure In Klong Toey Slum) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 176 หน้า. ISBN 974-639-658-7

การวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาโครงสร้างอำนาจในชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร เพื่อทราบโครงสร้างอำนาจของชุมชน บทบาทของชนชั้นนำกับคนในชุมชน ผู้ที่มีอำนาจและอิทธิพลมากที่สุดในชุมชน ปฏิสัมพันธ์กันของผู้นำในชุมชนด้วยกัน การศึกษานี้เป็นการวิจัยในเชิงสำรวจและการสังเกตการณ์ในปี 2540-2541 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนในชุมชนแออัดคลองเตย โดยมีสมมติฐานว่า ในชุมชนแออัดคลองเตย ประกอบด้วยคนหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีผู้นำของตนเอง แต่ผู้นำเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์เชิงเครือข่าย ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งผู้นำได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การประสานประโยชน์กับชุมชนภายนอก และเป็นเครือญาติเก่าแก่ในชุมชนแออัด และความสัมพันธ์ของผู้นำในชุมชนแออัดกับประชาชนเป็นไปในลักษณะการเกื้อกูลและประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ผลการศึกษาโดยทั่วไปยืนยันสมมติฐาน กล่าวคือ ในชุมชนแออัดคลองเตยนั้น มีการแบ่งแยกของคนในชุมชนเป็นหมู่บ้าน มีประธานชุมชนที่ผ่านการเลือกตั้งจากประชาชนและทางราชการรับรอง เป็นผู้ปกครอง ผู้นำของแต่ละชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่เสมอ ๆ ลักษณะของการปฏิสัมพันธ์นั้นจะเป็นเครือข่ายคล้ายเส้นใยแมงมุม มีการโต้ตอบกันหนาแน่นจากชนชั้นนำระดับสูงสู่ชนชั้นนำระดับต่ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งของผู้นำในชุมชนคลองเตยคือลักษณะบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้นำซึ่งมีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ สามารถติดต่อประสานประโยชน์กับชุมชนภายนอกได้ และมีปัจจัยอีกประการหนึ่งที่รองลงมาคือ ฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยในเรื่องของ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม และการเป็นเครือญาตินั้น ไม่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งความเป็นผู้นำในชุมชนแต่อย่างใด นอกจากนี้แล้วยังพบว่า ผู้นำในชุมชนกับประชาชนในชุมชนแต่ละชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการถ้อยทีถ้อยอาศัยเพื่อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ภาควิชา ..... การปกครอง .....
สาขาวิชา ..... อ.ว.ร.พล.ร.ฉ. ....
ปีการศึกษา ..... 2541 .....

ลายมือชื่อนิสิต ..... พ.๑๖.๑ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

#C731385
KEY WORD:

MAJOR GOVERNMENT

POWER / STRUCTURE / KLONG TOEY SLUM

CHANCHAI NGAMTHURA : POWER STRUCTURE IN KLONG TOEY SLUM : ASSO. PROF.
PORNSAK PHONGPHAWE, Ph.D. 176 pp. ISBN 974-639-658-7

This research emphasizes a study on the social structure in Klong Toey Slum, Bangkok in order to perceive in the community power structure and a role of leading group towards people in the community. The research also shows that who is the most powerful person in the community or having the most important influences on people in the community.

The exploratory research has done during 1997 – 1998 and its sample population has been a population in Klong Toey Slum. The fundamental assumption is that there are many groups of people in the community. Each group has its own leader, the leaders however have good connections in the community as well.

As for the fundamental assumption, important factors which affect the leaders' power bases are financial status, educational background, social status, connections with other communities, and kinship with people in the community. Also, the relationship between leaders in the slum tents to help and support each other.

Generally, the result of the research affirms the assumption that is a separation of people in the community in a form of village. The leader of each village will be elected by villagers and assured by the government. The villages' leaders consistently contact each other. The relationship between leading people and people in the lower class is like a web which its strings will join densely.

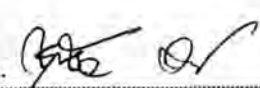
How long the leaders can hold on to the positions depends on their own personalities such as courage in thinking, doing and deciding. The capability of the leaders to deal with other communities or outsiders is another important factor. The inferior factor is the financial status. Anyhow, the research shows that social status, educational level, and kinship have no impact the position at all.

Moreover, the further study show that the relationship between the leaders and people in their community is an interdependent relationship since the always help and support each other.

ภาควิชา..... การปกครอง.....

สาขาวิชา..... การปกครอง.....

ปีการศึกษา..... 2541.....

ลายมือชื่อนิติกร..... พ.ศ.๓๗.

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ก็ด้วยความเมตตากรุณาของท่านรองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และทั้งนี้ขอขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ประหยัด หงษ์ทองคำ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยันต์ ไชยพร ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์และการสอบวิทยานิพนธ์ อีกทั้งยังให้คำแนะนำที่ดีตลอดมา ขอขอบคุณประชาชนในชุมชนแออัดคลองเตยที่ได้ให้ความร่วมมือในการศึกษาและเก็บข้อมูล ของคุณเพื่อนร่วมงานโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พันตำรวจตรี วินัย ทับทอง ที่ช่วยประสานในเรื่องของข้อมูลต่าง ๆ จนเกิดเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขึ้นมาได้

และที่จะอดกล่าวถึงไม่ได้คือ บิดา มารดา ของผู้เขียนที่มีส่วนให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการศึกษามาโดยตลอด

สำหรับความผิดพลาดใด ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

พ.ต.ต.ชาญชัย งามธุระ

สารบัญ

ช
หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญรูป.....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	1
สมมติฐานการศึกษา.....	3
ขอบเขตของการศึกษา.....	3
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	4
วิธีการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน.....	4
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	6
การสุ่มตัวอย่าง.....	6
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	6
แนวความคิดทางทฤษฎี.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
ลำดับการนำเสนอ.....	8
2 แนวความคิดทางทฤษฎี.....	9
ทฤษฎีอำนาจ.....	9
ความหมายของผู้นำทางการเมือง.....	12
ทฤษฎีชนชั้นนำ.....	17
การศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน.....	21
แนวความคิดทฤษฎีกลุ่ม.....	32
แนวความคิดทฤษฎีอุปถัมภ์.....	39

แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยน.....	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
3. ระเบียบวิธีการดำเนินการศึกษา.....	69
การกำหนดประเภทของการศึกษา.....	69
การศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน.....	69
กลุ่มประชากรตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง.....	74
เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือในการศึกษา.....	74
การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม.....	76
ระเบียบวิธีการคัดเลือกชุมชนเพื่อศึกษา.....	76
วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล.....	76
การเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
4. การระบุตัวชนชั้นนำและการวิเคราะห์คุณสมบัติชนชั้นนำ.....	81
สรุปผลการศึกษาการระบุชนชั้นนำของชุมชนแออัดคลองเตย.....	87
การวิเคราะห์คุณสมบัติของชนชั้นนำ.....	88
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับประชาชนในชุมชนแออัด.....	91
5. โครงสร้างอำนาจชุมชน.....	97
กรอบแนวความคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์.....	97
ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับประชาชนในชุมชนแออัด.....	101
การวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจชุมชน.....	119
6. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	127
ผลการศึกษากับแนวความคิดทฤษฎีของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	127
ผลการศึกษากับสมมติฐานที่กำหนดในการศึกษา.....	130
สภาพปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาวิจัย.....	134
สรุปผลการศึกษา.....	134
ข้อเสนอแนะ.....	137
รายการอ้างอิง.....	140

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก ก.....	145
ภาคผนวก ข.....	157
ภาคผนวก ค.....	160
ภาคผนวก ง.....	165
ประวัติผู้เขียน.....	176

ตารางที่ 1	แสดงความหมายของตัวแปรอิสระ.....	82
ตารางที่ 2	แสดงรายนามตำแหน่ง คณะแนบ ลำดับที่ของชนชั้นนำ.....	86
ตารางที่ 3	แสดงผลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งของผู้นำ.....	91
ตารางที่ 4	แสดงผลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งของผู้นำ(ต่อ).....	92
ตารางที่ 5	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนซึ่งเป็นไป ในลักษณะการเกื้อหนุน.....	95
ตารางที่ 6	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนซึ่งเป็นไป ในลักษณะการเกื้อหนุน(ต่อ).....	114
ตารางที่ 7	ลักษณะทั่วไปของประชากร.....	145
ตารางที่ 8	การมีปฏิสัมพันธ์ผู้นำในเชิงเครือข่าย.....	148
ตารางที่ 9	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งผู้นำ.....	149
ตารางที่ 10	ความสัมพันธ์ของผู้นำและประชาชนเป็นไปในลักษณะเกื้อกูล.....	150
ตารางที่ 11	ลักษณะทั่วไปของกลุ่มประชากรที่ถูกระบุว่าเป็นชนชั้นนำ.....	151
ตารางที่ 12	ความสำเร็จในชีวิต.....	153
ตารางที่ 13	ความสัมพันธ์ของชนชั้นนำ.....	154
ตารางที่ 14	ความสัมพันธ์ของผู้นำกับประชาชนที่เป็นไปในลักษณะเกื้อกูล.....	156
ตารางที่ 15	แสดงจำนวนครั้งการระบุ ผู้นำนักคณะแนบ อันดับที่ของชนชั้นนำที่ได้รับ การระบุโดยประชาชนและโดยชนชั้นนำของชุมชนคลองเตย.....	157
ตารางที่ 16	แสดงรายชื่อชุมชนแออัดคลองเตย.....	161

แผนภาพที่ 1	แสดงกลุ่มโครงสร้างอำนาจชุมชนแออัดคลองเตย.....	5
แผนภาพที่ 2	แสดงลักษณะของชนชั้นนำ.....	5
แผนภาพที่ 3	แสดงลักษณะความสัมพันธ์ในกลุ่มชนชั้นนำในระดับสูง.....	113
แผนภาพที่ 4	แสดงลักษณะความสัมพันธ์ในกลุ่มชนชั้นนำในระดับต่ำ.....	115
แผนภาพที่ 5	แสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มชนชั้นนำในระดับสูงในชุมชน.....	119
แผนภาพที่ 6	แสดงลักษณะโครงสร้างอำนาจของชุมชนแออัดคลองเตย.....	122
แผนภาพที่ 7	แสดงบทบาทการตัดสินใจของชนชั้นนำในการพัฒนาชุมชน กลุ่มของนางประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ.....	124
แผนภาพที่ 8	แสดงบทบาทการตัดสินใจของชนชั้นนำในการพัฒนาชุมชน กลุ่มของนายสมพิศ ผอบเพชร.....	125